

Bilgi

Alim

Bildiğini göstermek zorunda kaldığın bir dünyada, alimin vazifesi, yediği yemeklerin fotoğrafını çekip aleme ifşa edenden farklı değil. *Öğleyin şunu bunu yedim ile zamanında şunu bunu okudum* farklı saiklere dayanmıyor.

Alim derken, eğer bilgisini satmayı öğrenmiş kimseden bahsediyorsak, açlığını abur cuburla bastırandan da *gurme* diye bahsedebiliriz. Yemenin keyfi, bilmenin keyfi, insanın bir dünyada yaşadığını, varolduğunu, varlığının yediğinden, bildiğinden farklı olduğunu unutturacak mertebede değilse, o insan ne yemeyi, ne bilmeyi biliyordur. Dedikodu kabilinden put oymacılığı.

Gaflet

Akıl insana verilmiş en büyük nimet sayılır, halbuki daha çok cezaya benziyor. Aklını sonuna kadar kullanan ve gafletten her daim ayık bulunmak hedefindeki insanın sonunda aklını kaybetmesi mukadder. Biz burada ne için ve nasıl bulunduğumuzu sadece akıl yoluyla bulamıyoruz. Buna bir takım *hikayeler* de eklemek gerekiyor.

Hikayeleri kısa keserseniz, gafletiniz sığ bir gaflet oluyor, *bilmiyoruz, içelim güzelleşelim* demenin bendeki karşılığı daha çok bu. Bilmiyoruz, doğru, ancak bu bilmeyiştten mümkün mertebe sefa sürülen bir hayat yaşamak *gerektiği* sonucu derin durmuyor. Kolay bir sonuç bu.

Kolay sonuç olması, diğer cevapların bundan daha *doğru* olduğu anlamına gelmez tabii, sığ bir gafleti, kafa ütileyici derin bir gaffete tercih eden insanlar pek çoktur. Kimsenin gafleti diğerinden makbul değil.

Hakikat hakkında konuşurken, bilimcilerin kendi usullerini *tek geçmeleri* de gaflettir mesela, dindarların her şeye hazır bir *Allah öyle yaratmış* demesi kadar sığ bir gaflet değilse de, bilimin nasıl çalıştığı konusundaki gaflet de farkedilmeyecek bir gaflet değildir. Kişinin hayatını veyahut kötü bir geceyi, hastalıkla, intihar düşüncesiyle, ayrıldığı sevgilisinin hayaliyle, her çeşit maddi ve mevki sıkıntısıyla dolu bir geceyi atlatmasına vesile olabilecek her şey gaflettir. Dindar bir adamın *Allah bana yeter* demesi de, bilimcinin *bilim aşkı bana yeterli* demesi de benzer bir etkiye sahip. Kimisi de hiç öyle kendini yormaz, bir masanın başına geçer, rakıdan gelen keyfi yudumlar.

Hepimiz böyle geceleri ve günleri *bir şekilde* atlatıyoruz. Aklımızı sonuna kadar çalıştırsak, *anlam* olarak bindiklerimizin bizi bir yere götürmediğini, atıkların-cadan farksız bir dünyada dönüp durduğumuzu farkedeceğiz. Atıklarınca herkesin *mertebesine* göre daha dar veya daha geniş, ancak hepimiz sonunda dönüp dolaşıp aynı yere geldiğimizde, bu bindiğimizin atıklarınca olduğunu unutuyoruz. Gaflet dünyamızı böyle kurtarıyor.

Hangi Fikirler Ölsün?

Hiçbiri ölmesin. Çok demokrat olduğumdan değil, hepsini makbul bulduğumdan da değil, insanın şartların kölesi olmasından.

Her konuda insanların farklı fikirleri var. Dünyanın ne olduğu konusunda, misal, birbiriyle çatışan binlerce fikir var. Bu fikirlerin hepsi birden doğru olamaz. Belki hiçbiri tam doğru değil. Bazıları daha doğru, bazıları daha yanlış.

Bazılarının yaşamaya daha layık olduğunu düşünebiliriz, benim de böyle tercihlerim var. Ancak bu tercihler de diğer fikirlerime dayanıyor. Bana yakın gelenin, *diğer fikirlerime uyanın* yaşamaya daha layık olduğunu düşünüyorum. Sanırım herkes için de böyledir. *Benim fikrim ölsün* diyeni hiç görmedim. *Ben öleyim* diyen bile *fikirlerim yaşasın* diye yapar bunu.

Fikirleri tohumlara benzetirim. Bazıları iklime bazılarından daha müsait, bazıları daha çok ürün veriyor, bazıları daha ucuz aktarılabilir, bazılarının talibi daha çok. Onlar serpilip gelişiyor. Aktarılması zor fikirler ise yaşça büyüklerin *durdur* ederek yaşatmaya çalıştığı cinsten fikirler. Bunların talibi her nesilde çıkabilse de, hayatî tehlikeleri var.

Totaliterlik mesela. Her ne kadar *şirket* denen yapılarda zımnen devam etse de, siyasi olarak takipçisi azalmış bir fikir. 100 yıl öncesine nazaran revaçtan düşmüş. Dünyanın öküzün boynuzunda durduğu da böyle, birkaç asırdır takipçi kaybediyor. Artık sahibi pek kalmadı. Geçenlerde birini gördüm gerçi, hala *dünya düzdür, öküzün boynuzunda durmaktadır* diyordu. Tükenmiş değilse de bunu söyleyen insanları arayıp bulmanız gerek.

Ne kadar absürd olursa olsun bu düşüncelerin insanlık ömrünün bir safhasında gerekli olduğu aşîkar. Devamlı ilerlemeci insanlar, bu fikirlerin en kısa zamanda ölmesi gerektiğini düşünüyordur (ve bu da bir düşünce) velakin dünya tarihinde her zaman ilerleme yok. Bazen geriye gidişler var ve bu fikirler, şartlar öyle gerektirirse yeniden revaç bulabilir.

Dünya öyle felaketlerden geçer ve bir de bakarsınız totaliterlik gerekli olur, hepimiz ölmek yerine bir diktatörü alkışlamanın daha iyi olduğunu düşünürüz. Yeryüzünde teleskopları yiyen bir bakteri ortaya çıkar ve bir de bakmışsınız, insanlar *boşlukta duran bir dünya* yerine *öküzün boynuzunda duran dünyayı* daha makul bulmaya başlamış.

İnsanlık bugün barbarlık olarak gördüğümüz pek çok fikre zamanında tutunabilmişse, bir gün tutunacak benzer dallara ihtiyaç duyabilir. Bu gibi fikir

tohumlarının şu anki iklimde yeşermesi zaten mümkün değil, insanlara bu zamanda dünyanın düz olduğunu söylersen yüzüne söylemeseler de arkandan gülerler. Yine de Norveç'in kuzeyinde saklanan *dünyanın tüm tohumları* gibi korunmayı hakettiklerini, iklim değiştiğinde muhtaç olabileceğimiz bitki tohumları gibi, şartlar değiştiğinde muhtaç olabileceğimiz fikirler olabileceğini düşünüyorum.

Zamanın akışı, şartların değişmesi zaten birçok fikrin komaya girmesine sebep oluyor. (Bitki türleri de kayboluyor.) İnsanlar güce meyilli, medyanın kendilerine gösterdiği yalınkat dünyaya meyilli. Buna rağmen şartlar değişince, medya da, güçlüler de fikirlerini değiştirmek zorunda kalıyor. Misalen bugün bir çok insan için *geride kalmış* bir düşünce olan devletçilik ve KİT'ler yavaş yavaş yeniden revaç buluyor, yirmi yıl içerisinde *yeni devletçilik* diye bir kavramın hayli önemli hale gelmesini beklerim. Bugün yasalarda *vazgeçilmez bir hak* gibi görünen telif hakkının yirmi yıl içerisinde doğrudan tartışılmaya başlanmasını beklerim. Bugünün şirket feodalizmi gibi duran demokrasilerinin, yüz yıl sonra hayli demode görüleceğini de düşünüyorum.

Zamanın doğruyla eğriyi birbirinden ayıklayacağına inanıyorum ama bu da *sadece bir fikir*. Doğrunun eğriden ayıklanmasının uzun zaman alabileceğinin ve elimizdeki düşüncelerin hiçbirinin bizi doğru olmayabileceğinin farkındayım. Ne kadar absürd ve geri durursa dursun, *baki kalan* fikirlerin genlerinde şimdiki absürtlüklerin bir kısmına da ihtiyaç olabilir veya şartlar öyle değişir ki, bugün kara dediğimize yarın ak demeye başlarız. Hayat bu.

Uzmanlık ve Kültür

Uzmanlaşma kültürün zıddı. İnsanın zamanı kısıtlı olduğuna göre, ya derinleşebilir, ya genişleyebilir. Ya çok konuda azar azar, ya az konuda çok çok bilebilirsin. *Kültürlü* olmak, o halde uzmanlıkla çelişen bir hedef.

Tabii burada *insanın zamanı kısıtlı* kısmı herkes için geçerli değil, daha doğrusu herkes için *aynı ölçüde* geçerli değil. Bazılarının zamanı diğerlerinden daha kısıtlı ve daha önemlisi birçok insan zamanını bu ikisine de harcamaz. *Ne kültür, ne derinlik, daha çok eğlence* peşinde ekseriyet.

Şirket, bürokrasi vb. organizasyonlar, uzmanlığa kültürden fazla önem verir. Vermek zorundadır çünkü bir işin ne kadar hızlı yapıldığı uzmanlığa bağlıdır. İşlerini daha hızlı yapan organizasyonlar diğerlerine nazaran daha çok üretir ve yaşar.

Ancak, organizasyonun her noktasında, sadece uzmanlığa önem vermek, yaratıcılığı öldürür. Yaratıcılığın yakıtı kültürdür, uzmanlıksa yeni ilişkileri bulmayı hedefleyen bir yaratıcılığı değil, halihazırdaki bilgi üzerinde tasarruf edebilmeyi önemser.

O sebeple *sadece uzmanlık* peşinde koşan organizasyonların sonu genelde pek iyi olmaz. Organizasyonların yaşlanması ve büyümesi de, uzmanları istihdam edebilmeleriyle mümkün olur. Uzmanlar arttıkça yaratıcılık azalır.

Onun için 20 sene önce gayet yaratıcı olan bazı şirketler, misalen Microsoft, bugün giderek yaşlılık belirtileri gösteriyor. Google servislerini uzmanlaştırarak aynı yola giriyor. 13 kişilik Instagram, 55 kişilik WhatsApp diğerlerinden yarıştıkları büyük şirketlerden daha ilgi çeken şirketler haline geliyor. Ve tabii devletlerin yaratıcılıkla hemen hiçbir işi olmadığı için kendilerine dikkat etmeyen memurlar ultra-sıkıcı insanlara dönüşüyor.

Yorum ve Aşırı Yorum

Seneler önce Umberto Eco'nun bir kitabını okumuştum, *Interpretation and Overinterpretation* (Yorum ve Aşırı Yorum) adında. Bir metnin yazarın maksadını aşarak yorumlanmasını konu edinmişti.

Yorum/tefsir meselesi hemen bütün bilim dallarına sirayet etmiş bir konu. Şu sıralar *Data Science* (Veri Bilimi) alanında, büyük miktarda veriden çıkarılabilecek bilgiyi ve bilginin türleri/vecheleri (aspect) arasındaki ilişkilerin nasıl anlaşılacağıyla ilgili konularda çalışıyorum. Metin yorumlamaya göre sistematik, matematiksel model olduğunda daha kesin sonuçlar elde etmek mümkün. Henüz metni yorumlayabilecek, mesela bir romanın sembolizmini ve kurgusunu aşıp, gerçek dünyaya dair ne söylediğine vakıf olabilecek modeller yok. (*Olamaz* değil, *henüz yok*.) Bu açıdan bir metinde yazarın neyi kastettiğiyle ilgili konuşmak hayli münbit, akademik açıdan getirisi yüksek bir tarla. Hemen tüm sosyal *bilim* ve akademik edebiyat bu çerçevede sürdürülüyor. Günlük hayatta dedikodu dediğimiz türden bir iş aslına bakarsak.

Taş kaldıracak kuvvetli biri bir kuyuya taş atıyor, sonrakiler de kuyunun sesinden ve suyun dalgalarından taşın büyüklüğünü ve biçimini anlamaya çalışıyor. Felsefe ikibinbeşyüz senedir Eflatun'un attığı taştan nasipleniyor mesela, modern zamanlarda da Heidegger'in açık açık belirttiği üzere *anlaşılar yazmak* akademik açıdan intihara eş, taşını düz atan değil, sektiren ve suyu bulandıran daha makbul.

Geçenlerde *Hobbit* filmine gittik. Akabinde daha önce seyretmiş olduğum *Yüzüklerin Efendisi* üçlemesini yeniden seyrettim. Kitapları da zamanında okumuştum. Bu kitapları da, konuyu da sevmem, Tolkien ırkçı bir adam gibi gelir. İyilerin fazla iyi, kötülerin fazla kötü olduğu yapay bir mitoloji. Oturup bir dünya kurmak açısından imrenilebilir ancak daha az ırkçı bir dünya kurmak mümkün olmalıydı.

Bu kitapları okurken *Ork* kelimesinin *Türk* kelimesine benzerliği dikkatimi çekmişti. *Sauron* ismini *Solomon* ve *[Kanuni] Süleyman*'a, 9 Nazgul'ü, Süleyman'dan önceki ölmüş 9 padişaha, Minas Tirith'i Viyana'ya (veya *Beyaz Şehir* Belgrad'a) benzetmek mümkündü. Sonra kitabın İkinci Dünya Savaşı sırasında yazıldığını düşünüp, tüm hikayeyi bu çerçevede okumanın da mümkün olduğunu farkettim. Sonra elfler aristokrasiyi, insanlar burjuvaziyi, orklar proleteriyayı andırıyor gibi geldi. Sauron Stalin de olabilirdi. İlh.

Bunların hiçbirinin *doğru yorum* olduğuna inanmıyorum. Neticede bütün

hikayelerin dünyadaki olayları andırması normal, paralel çizgiler çekebiliyor olmak doğru şekilde yorumladığımız anlamına gelmez.

Doğru yorumladığımızı nasıl bileceğiz? Bunu yazarın ağzından duysak bile, neticede herkes *sanatsal özgürlüğünü* kullanıp, olayları birebir anlatmadığı için bir noktanın ötesinde yazarın da metnin tüm yorumlarının farkında olabileceğini sanmıyorum.

Buna ilişkin verilmiş bir cevabım vardı. Biraz mühendislik kokuyor ama şöyle bir şey: Her yorum belli bir zihinsel *maliyet* getirir. *Yüzüklerin Efendisi* romanından, Osmanlı tarihine paralel çizgiler çekebilmek için zihinsel çalışma yapmak gerekir. Teorik olarak metin sonsuz şekilde yorumlanabilir ancak pratikte bu zihinsel maliyet mümkün yorumlara bir sınır getirir. Bir metnin en kolay ve en tutarlı yorumu en muhtemel yorumudur. Daha az tutarlı ve daha maliyetli yorumların mümkün olması, bunların muteber olmasını gerektirmez.

Bu fikri geliştirip, analojiye dayalı bir semiotik sistemi oluşturmak niyetindeydim ama ah, bu tembellik çok zor bir şey.

Ortalama Fikir

Demokrasilerin ortalama fikri hayata geçirdiği söylenebilir. Sosyal, ekonomik politikaların genelinde ortalama fikrin dışına çıkılması nadiren mümkün olur.

Ortalama fikrin kendi kendini üreten, toplumu çürüten bir tarafı var. Dışardan taze fikir gelmezse, toplumu boğacak, bağnazlığı kuvvetlendirecek, *bizi bizden başka kimse yönetemez* dedirten bir tarafı.

Bunu aşmanın yolu olan *taze fikir*, Türkiye'ye son ikiyüz yıldır hariçten, ekseriyetle batıdan geliyor. Ancak şu son zamanlarda batı, bu fikir mihverliğini şaşırdı, doğu sadece son krizle değil, genel olarak ekonomik gücünün yükselişiyle batının elindeki liderliği zorlamaya başladı. Batı hala bir çok alanda en iyi, ancak sarsılmazlık cilası bozuldu.

Batıdan fikir akışı kesildiğinde, Türkiye'nin önünde iki yol görünüyor. Ya bağnazlaşacak ve kendi tuhaf toplumsal değerlerine gömülecek veyahut batının taktığı yardımcı tekerlekleri çıkarıp, gelişme bisikletini iki teker üstünde, kendi başına sürmeye başlayacak.

Bu ikincisi için ortalama fikrin *gelişme* ve *daha iyi* tarafında oluşması gerek. Ortalama fikrin burada oluşması için de, daha çok absürd fikir üretilebilmesi gerek. Ortalama fikrin, *median* fikir olduğunu, toplumdaki en uç fikirlerin ortasında bir yerlerde oluştuğunu, insanların bu *radikal* fikirlerle tanışıp, *o kadar da olmaz* diyerek ortalama fikri desteklemeye başladığını düşünüyorum. Kısacası, eğer Türkiye daha çok fikir üretmek istiyorsa, her konuda daha uç, daha uygulanamaz, daha uçuk fikirlere sahip olmak, bunları üretebilmeli.

Sıkıcı İdiot

Zizek'in *insanların %99'u sıkıcı idiotlar* dediğine dair bir twit okudum. Twitter'dan kaynaklanan bilginin sıhhatini bir yana bırakıyorum. Belki demmiştir, belki dememiştir, ikisi de mühim değil.

Aklıma günümüz sosyalistleriyle Hristiyan skolastikleri arasında bir benzerlik getirdi. Kendi çalıp kendi oynama, olmayan sorun üretip, sonra bunu çözüyormuş gibi yapma konusunda iki literatürün de hayli tecrübesi var gördüğüm kadarıyla. Gerçi bütün *akademisyenlik* bir ölçüde böyle, insan gerçek sorunları çözemeyip, boş boş oturmaktan sıkılınca ne yapacak? Hepimiz bir şeylere sardırıyoruz.

Yalnız bu sardırduğumuz konuların *büyük meseleler* olmadığını unutuveriyoruz. Unutunca *bizi anlamayan* insanların hepsi doğal yoldan idiotluk mertebesine vasıl oluyor.

İnsanlar mı daha idiot, insanın ne olduğunu anlamayıp, ona gereksiz beklentiler yükleyen mi tam çözemedim.

Çizdiğinin balık resmi olduğunu unutma.

Tekniğe Savunma

Teknik onu anlamayanlar tarafından aşağılanır. Teknikten anlayanları aşağılanmanın devamı sadedinde. İnsanların bazıları, ki bunlar aynı zamanda matematiği sevmemekten ve dahi becerememekten de gurur duyar, teknik karşısında bir söz sahibi olmadıkları için, o yokmuş gibi davranmaya devam ederler. Sosyal bilim deyince böyle anlayın, *tekniksiz bilim* veyahut *teknik yokmuş gibi yapan bilimsi*.

Teknik neden önemli? Çünkü insanın varoluşuna kasteden tehlike o taraftan geliyor ancak onu anlamayanlar, ona karşı en savunmasız olanlar. Onu anlamayıyla veya düşüncesinin tekniğin netliğinden uzak, *gerçek dünya* dediği puslu hayalleriyle vakit geçirenler, bir gün tekniğin kendilerini taklit edebildiğini, onlarla konuşabildiğini ve bu konuda hemen hiç hazırlık yapmadıklarını farkettiklerinde, dünya çoktan tersine dönmüş olacak.

İnsanlığın karşısındaki en büyük tehlike nedir? Kimisi *nükleer, biyolojik, kimyasal silahlar* der: Tekniğin canavarca yüzü. Bir anda milyonlarca insanı öldürmeyi becerebilir, ancak tetik diğer insanların elinde olduğu sürece bu o kadar da tehlikeli sayılmaz. Diğer tehlike nedir? İnsanın makinelerin yarattığı ve onların kendileri için düzenlediği bir dünyada figüran olarak kalması. Buna daha zaman var, kendi kendini geliştiren yapay zeka sistemlerinin o kadar da kolay olmadığını gördük. Ancak üçüncü bir tehlike yavaş yavaş somutlaşıyor.

İnsanla makinenin birleştiği, bir kısmı adam, bir kısmı robot canlılar ortaya çıkmaya başladı. Bunlar insanın tekerleği icadından beri *evrimleşen* canlılar, ancak şimdilerde artık insana eklenen kısmı da yeterince bilgili ve hatta kimi insan bu aletler olmadan *düşünemiyor*.

Bir göz eğer görmek için gözlüğe ihtiyaç duyuyorsa, gözlük de görmek için göze

ihtiyaç duyuyordur. Yolunu bulmak için akıllı telefona ihtiyaç duyuyorsan, akıllı telefon da bir yere gitmek için ayağa ihtiyaç duyuyordur.

İnsanlar kendilerini kainatın merkezi sayarlar ancak giderek kafayı daha az yormaya uğraşıyorlar. Mümkün olsa bizi düşünme ve mutlu etme sorumluluğunu bilgisayarlarımıza veya şimdiki adıyla akıllı telefonlara yükleyeceğiz. En güzel yemek nerede, şu an neye ihtiyacım var, moralimi ne düzeltir? Nasıl eğlenebilirim, ne yaparak zaman öldürebilirim?

Bunların henüz hayatı önemli ölçüde aksatmayışları iki sebeple: Kurumlarımız hala insan kurumları, eğitim sistemimiz hala bu makineler yokmuş gibi yapmayı tercih ediyor ve adaptasyon geç yürüyor. Ancak bir defa bu aletlere bağımlı olduğumuzda, onlara tekerleğe olan bağımlılığımızdan daha muhtaç olacağız.

Ve onlar da gelişmeye devam edecek. Kanımızdaki oksijen miktarına bakıp dışarı çıkmamızı, şeker miktarına bakıp yemek yememizi, vitaminleri kontrol edip, salataya hangi sosu eklememiz gerektiğini anlatacaklar. O gün ne öğreneceğiz? Ne okusak faydalı olur? Dünyada neler olmuş?

Başka insanların bizi duymasına ihtiyacımız var ama bunu robotlarla çok daha rahat halledebiliriz. Onlarla konuşurken sırlarımızı kimseye anlatmayacaklarını bileceğiz, samimi olduklarından emin olacağız. Belki soğuk bir mantık olacak sözlerinin gerisinde ama aynı zamanda hormonlarımızı da kontrol edebildiklerine göre, söze de ihtiyaç duymayacağız. Kendilerine hayatın boşluğundan şikayet ettiğimizde, bu masum robotlar, damar yolundan bir iki damla daha mutluluk hormonu verecekler ve biz aslında dünyanın ne kadar renkli olduğuna hayret edip, yolumuza devam edeceğiz.

Böyle bir dünya, bildiğimiz anlamda insanlığın sonu demek. İnsanın kendi kaderini, kendi isteğiyle makinelerin eline teslim etmesi. Bugün kafelerde bir-biriyle konuşan insandan çok elindeki cihazın ekranına bakan varsa, bu süreç de başlamış demektir. Sonra akıllı gözlükler gelir, sonra konuşmayı öğrenirler, sonra beynimizi okurlar ve zaten hayatımızdaki her şeyi biliyorlar.

İnsanlık teknolojiye hazır değil. İnsanı bildiğini iddia edenler de teknikten habersiz ve bu konuda ne yapacaklarını bilmiyor. Onların insanlıktan anladıkları da, zaten büyük ölçüde *eskilerin masalları*.

İnsanın insan kalarak, hem de mutlu olması, hem faydalı olması mümkün mü? Belki mümkün, ama gerekli mi? Belki de büyük oyunun içinde insanın vazifesi sadece bu hibrid robot/insanlara merdivenlik yapmaktır. Belki insanın başka bir anlamı yoktur. Belki tüm *Angst*, kendinden daha sıkı bağlı, daha iyi anlaşılan, tüm küreyi adeta tek bir hücre gibi yöneten ve buradan başka kürelere zıplayabilecek bu *zekayı* üretmek içindi. Belki insan sadece protoplazma çorbasındaki moleküller kadar önemliydi ve hücre kendini inşa ettikten sonra, ancak onun parçası olarak hayatını idame ettirebilecek.

Bazen teknik yokmuş gibi yapanların, çoktan *karşı tarafa* geçtiklerini ve insanlığı uyutmak için üretilmiş robotlar olduğunu düşünüyorum. Tarih bizi nasıl yazacak biliyorum. Yazmayacak. Bu senaryoda bir tarih yok.

Sayı

İnsanoğlunun kendinden bağımsız icad edebildiği tek ölçü sistemi, sayı. Bir şey sayıya dökülmüyorsa, bir insana, bir dile, bir çevreye izafi kalıyor. Sayı kendi başına objektif, onun üzerine kurulan yorumlar bile bu objektiflikten uzak.

Matematikçiler kendilerinin sayılarla uğraşmadığını söyler, ancak kastım anlaşılacaktır. Fiziğin belli problemlerinde bile sayıları terkedip yorumlamaya başladığınızda subjektiflik görünür, matrisin içinde *her neyse o* olan bir dalga/parçacık ikiliğini, oradan çıkarıp yorumlanmaya başladığında insanlar birkaç kampa bölünür. *Kopenhag yorumu mu, paralel evrenler yorumu mu?*

Matematik bilmemekle övünmenin normal olduğu zamanlardayız. Hatta *entelektüel* olmanın şartlarından biri matematiğinizin kötü olmasıdır. Bu sayede sayıların getirdiği çıplak bilgiden uzak kalmış, Ökliden doğrular yerine, bahçenizde sarmaşıklar inşa etmiş gibi durursunuz. Tabi bu da malını satmak için daha cazip bir ambalajdır. Velakin Matematik onu sevip sevmediğinize bakmadan yaşamaya devam eder, ikibin sene önce felsefeciler tarafından söylenen *çok önemli lafların* bir çoğunu komik buluyoruz, ancak Öklidi hala ciddiye alıyoruz, Pisagor tuhaf felsefesiyle değil, denklemleriyle anılıyor. Bunda bu zamanın entelektüeleli için de bir işaret olmalı.

Lafını sayıdan esirgemenin bir faydası yok. *Lafım kısa zamanda kadük kalsın* demek. Sayıdan kaçmanın bir faydası da yok, sonunda kalpler belli sayıda attıktan sonra duruyor, hücreler belli kere bölünüyor ve nefesinizi sayısız alamıyorsunuz.

Bahis: Hayatın sayıdan ibaret olması değil, sadece sayının hakkını vermeden konuşmanın boş olması.